

ГЕОПОЛИТИЧКА ОРИЈЕНТАЦИЈА СРБИЈЕ: ПОТРЕБА ЗА ДЕФИНИСАЊЕМ

Сажетак: Аутор се у првом делу текста бави питањем геополитичког идентитета који је темељ изградње практичне геополитике државе, тј. темељ формирања државне геополитичке амбиције, циљева и праксе у регионалним и међународним односима. На примеру Русије и САД, односно, геополитичког евроазијства и атлантизма, истичу се три основна елемента геополитичког идентитета (утицај простора, цивилизације, доминантне идеологије). У другом делу текста сагледава се геополитички идентитет Србије у контексту сучељавања атлантизма и евроазијске геополитике, али и у контексту недостатка јасно дефинисане српске практичне геополитике. Током 20. века, југословенском идејом, Србија и српски етнички простор су били под контролом англо-америчке геополитике, што није донело ни један геополитички добитак, већ фрагментацију етничког простора као кључног елемента за артикулацију српске геополитике.

Кључне речи: геополитика, атлантизам, евроазијство, Србија, Русија, Запад, геополитичка оријентација, цивилизација, земља, море

Геополитичка оријентација:

од геополитичког идентитета ка практичној геополитици

Сведоци смо да владе Србије већ 15 година активно настоје да Србија постане чланица ЕУ, а многи се залажу да буде и део Североатлантског савеза (НАТО) са којим Србија последњих година остварује највећи облик сарадње. Србија је одлучила да геополитички и вредносно припада Западу, а да са Русијом негује пријатељске односе. При томе нико од заступника геополитичког уласка Србије у Запад није размотрио, нити објаснио шта је суштина и вредност геополитике Запада, а шта је геополитика Србије. Многи аутори такав геополитички пут Србије виде само кроз економски интерес и објашњења су искључиво економске, највише финансијске природе.

* srdjanp9@gmail.com

Наиме, геополитика се своди на економију а економски интерес се види само у чланству у западним геополитичким организацијама. Међутим, геополитика, по својој природи и значењу, обухвата читав низ других области који јој дају суштинска својства. Такво комплексно схватање геополитике, шире од геоекономског а поготово од финансијског интереса, је присутно како на Западу тако и на Истоку. Но, у српском научном дискурсу мало је истраживања која су усмерена да садржајно објасне категорије геополитике, геополитичког идентитета, геополитичког интереса, геополитичких полова, геополитичког сучељавања, итд.

У таквом сиромашном научном дискурсу поготово нема истраживања која ће анализирати – какву геополитичку оријентацију Србија треба да има, односно, какав је српски геополитички идентитет, који треба да представља основу за изградњу државне геополитичке амбиције и праксе. Управо непостојање широког научног дискурса о геополитици Србије је повезано и са кључним недостатком, а то је да не постоји ни јасно дефинисана геополитика Србије.

Један од водећих савремених теоретичара Александар Дугин истиче да је геополитика наука како владати, „учбеник власти у коме се даје сажетак онога шта треба имати у виду приликом доношења глобалних (судбоносних) одлука“ (Дугин, 2004: 25). Но, да би геополитика постала дисциплина власти нужно је пре тога сагледати геополитички идентитет неке државе, нације, њен геополитички код.

У научном дискурсу о геополитици, у свету, познато је да су САД, које предводе Запад, и Русија изградили карактеристичне геополитичке идентитете на основу којих су дефинисали своје кључне геополитичке амбиције и политичку праксу. Исто тако, свака друга држава, ако жели да има свој правилан развој и напредак, нужно мора да сагледа и истражи свој геополитички идентитет како би могла квалитетно да одреди своју практичну геополитику, да се одреди као квалитетан актер у међународним односима и на геополитичкој табли света, али и у својој унутрашњој политици. У супротном, оне државе које не начине такав корак, које не начине корак правцем: геополитички идентитет – државна геополитичка амбиција и пракса, ризикују да буду у међународној политици маргинализоване, да у регионалним односима зависе од оних држава које су опет јасно сагледале своју геополитичку улогу, а да на економском нивоу и развоју заостају за осталим земљама. Исто тако, у унутрашњој политици, култури, образовању, постоји велики ризик да те земље доживе расколе и подвојеност не само међу елитом него и међу грађанима.

Дакле, шта је геополитички идентитет, а шта означава практичну геополитику? Геополитички идентитет нације или државе можемо одредити као спој цивилизацијског идентитета коме нација/држава припада, утицаја простора на коме се нација и њена култура изграђивали и доминантне идеологије/погледа на свет.

Наука о геополитици управо истиче значај цивилизацијске структуре у формирању геополитике неке земље или нације. Цивилизација или припадност

некој цивилизацији је основни елеменат геополитичког идентитета једне нације, државе или заједнице држава. Према Хантингтону (Samuel Huntington) цивилизација је „највише културно сврставање људи и најшира разина културног идентитета које људи имају...Она је одређена објективним заједничким елементима, као што су језик, историја, религија, обичаји, институције, али и субјективном само-идентификацијом људи“ (Хантингтон, 2000: 18). Цивилизација на тај начин даје темељ и од ње се полази у одређивању карактера геополитичке идентификације неке нације/државе.

Други елеменат геополитичког идентитета је простор. Простор је основ за развој једне културе. То посебно истиче Карл Шмит (Carl Schmitt) који развија појам номоса у коме се испољавају природне и културне посебности једног народа у споју са простором на коме егзистира. Простор битно утиче на културе и државе које се на њему развијају, а номос земље се квалитативно разликује од номоса мора, па тако и све културе, нације и државе се могу поделити ком номосу припадају. Основни закључак Шмита је да нације номоса земље развијају стабилне и фиксирани моралне и правне норме, тј. својеврсни конзервативизам у политичкој и културној сфери, за разлику од нација номоса мора које карактерише променљивост политичких, социјалних и културних норми (Schmitt, 1991:19–44). Све државе и нације се могу поделити по линији разликовања земље и мора. Задатак сваке нације је да препозна свој номос.

Као део геополитичког идентитета јавља се и идеологија. Идеологију можемо посматрати као цивилизацијску особину, али, у великој мери простор (номос простора) је формирао одлучујућу идеологију неке нације или државе. Конзервативне идеологије су карактеристичне за државе номоса земље, а либерализам и капиталистички напредак дугују свој успех номосу мора који је дао суштинско обележје западној цивилизацији у модерној епохи.

Геополитичка идентификација се налази у основи практичне геополитике. Она даје тон и правац развоју геополитичке амбиције, геополитичких циљева и праксе државе, тј. практичној геополитици државе. Дакле, практичну геополитику можемо одредити као инструментални облик знања и рационалности државништва проистеклог из геополитичког идентитета. Она је императивна – држава чини оно што мора да чини на основу геополитичког идентитета.

С тим у вези, да бисмо разумели значење геополитичког идентитета, најбоље је га сагледати на примерима САД и Русије. То су светске силе које стоје као могући геополитички образци за остале земље, па тако и за Србију, у ком правцу развијати вредности и сопствену геополитику. Овим геополитичким идентитетима слика света, и посебно Европе, је поједностављена, сведена је на двојност. Но, они су настали на простору Европе и њихове геополитике, за разлику од других, се нуде Србији као могући избор. Наравно, избор геополитичке оријентације није просто размишљање Запад или Русија, већ избор треба да се темељи на томе какав је геополитички идентитет Србије. Шмитовски речено, да ли је идентитет Србије израз номоса земље или, пак, номоса мора? Од сагледавања тог елемента зависи и дефинисање српске геополитичке амбиције и праксе, тј. зависи геополитичка оријентација Србије.

Запад (САД) и Русија:

различити геополитички идентитети и праксе

Сложеност савремених геополитичких односа Русије и Запада проистиче из чињенице да обе стране припадају засебним цивилизацијама. Наиме, ове две цивилизације имају заједничких темеља и особина, али су се у суштини развијале на карактеристичним посебностима. То истичу подједнако и западни и руски аутори. Мисао о различитости је доминантна како у руској елити (политичкој, академској, културној, итд.), тако и у елити водеће западне државе САД.

Што се тиче Запада, он као социјална појава настаје после Другог светског рата. Подразумева социјални феномен који је никао на основу западноевропске цивилизације и либералне идеологије, те обједињује земље Западне Европе и Северне Америке (Зиновјев, 2002). У практичном геополитичком смислу Запад је геополитички блок, тј. геополитички пол, формиран на основама идентитета цивилизација таласократије, либералне идеологије и праксе атлантизма.

Таласократија је тип цивилизације у чијој је основи несталност, промена, трговина, морепловство, предузетништво, индивидуализам, релативност моралних и правних норми, слабост уметности (Дугин, 2002:26). Западноевропска цивилизација је доминантно таласократска (номос мора). Њен центар је англосаксонски део који постаје епицентар цивилизације када Енглеска постаје велика поморска држава у модерној епохи (17. – 19. век). Развој капитализма и колонијализма уобличавају ову цивилизацију чији носилац у 20. веку постају САД.

Таласократији је потпуно сагласна идеологија либерализма према коме је приватно предузетништво једини исправни модел економије, без улоге државе у привреди, а крајњи индивидуализам основ културе живљења. Улога државе се своди на обезбеђење закона и поретка. Либерализам, и посебно његов савремени облик – неолиберализам, игноришу било какву националну особеност, социјалну одговорност, морал и етичке принципе. Данас, на Западу, неолиберализам је идеологија транснационалне елите, која није укорењена у социјалним структурама националних друштава. То је посебно истраживао Кристофер Лаш (Christopher Lasch). Он је још пре тридесет година показао да основни субјекат западне идеологије, њен носилац, није просто свака индивидуа, већ транснационална елита. Она формира посебно наднационално друштво – светску олигархију, која је индиферентна на праведност, достојанство, социјалну одговорност. Транснационална елита је наглашено анационална, апстрахована од било каквог идентитета везаног за етно-културу, традицију, историју (Лаш, 1996: 37-39). Срж западног геополитичког идентитета у равни поједница (индивидуе) је потпуно ослобађање човека од сваког колективног (религиозног, националног, историјског) идентитета како би могао да без било каквих (моралних, и других) ограничења остварује своје нагоне, жеље и побуде.

Дакле, цивилизацијски елеменат западног геополитичког идентитета истиче да универзалне (опште) вредности не постоје. Управо тај принцип је од суштинског значаја за разумевање цивилизацијског карактера западног геополитичког идентитета. Из њега директно проистичу и карактеристике релативности, непостојаности чврстих норми, фрагментираност, итд. које, са своје стране, одређују специфичност западног погледа на свет.

Атлантизам је практична геополитика Запада. Носилац су САД. У геополитичкој теорији први аутор који је исказао и анализирао геополитички идентитет западног света и поставио га као основу западне, англосаксонске геополитике, тј. атлантизма, био је Енглез Хелфорд Макиндер (Halford MacKinder). Он је почетком 20. века показао да је англосаксонски свет тип таласократске цивилизације, која је позвана да обуздава конкурентски геополитички идентитет у цивилизацијама копна, тј. у телуократским цивилизацијама (Vennier, 2004: 330-334). Макиндер је ударио темеље англосаксонској геополитици, која је после Другог светског рата прерасла у геополитику САД и НАТО, тј. у атлантизам.

У европским континенталним државама (Немачка, Италија, Француска,) елите су делимично подељење по питању да ли геополитички атлантизам треба да трасира будућност Европе. Ова подељеност о геополитичкој улози Европе је појачана и међусобно супротним руским и америчким схватањима. Различита геополитичка перцепција Европе је веома битна са становишта посматрања савремених односа Русије и ЕУ, односно Русије и Запада, али и са становишта геополитичке оријентације других земаља (Србије).

Што се тиче Русије, она се цивилизацијски изграђује на копненом простору Евроазије, на основама византијске цивилизације и њеног додира са народима континенталне Европе (Немци) и народима континенталне Азије (Монголи, турански народи) (Трубецкој, 2004:100–124). Русија у том смислу представља другачији социјални феномен од Запада. Мисао о различитости Русије у односу на Запад, као и њено испољавање у појавној пракси су прихваћени у Русији, како од великог дела елите тако и од стране политичког врха, нарочито од другог председничког мандата Владимира Путина. Од тада, у идеолошкој равни, постепено се обнавља и артикулише савремени руски конзервативизам, који, заједно са схватањем о посебности руске цивилизације, обнавља геополитичку идеју да је Русија засебан геополитички пол. У практичном геополитичком смислу Русија и руски свет су геополитички пол који се формира на основама идентитета цивилизација телуократије (номос земље), идеологије руског конзервативизма, и праксе евроазијства, тј. економских и војно-политичких интеграција Русије са осталим земљама Евроазије.

Телуократија је тип цивилизације у чијој је основи постојаност моралних, етичких и правних норми, традиција, колективизам, хијерархичност, снага уметности (Дугин, 2004:26).

Телуократији је сагласна идеологија руског конзервативизма. Наиме, владајућа партија Јединствена Русија је 2010. године, после дуге борбе, коначно прихватила руску конзервативну идеологију као програмско и идеолошко опредељење. Она се „определила за идеологију руског конзервативизма“,

имајући у виду да су сви позвани на то „да се безусловно сачува историјска традиција, којом је Русија богата...“ (Гризлов, 2010). Традиционалне вредности руско друштво и држава треба да „конзервирају“. То су здравље, породица, морал, јединство народа (национално, генерацијско, итд.), цивилизационе посебности Русије (Марков, 2010). Према Манифесту просвећеног конзервативизма, којим руски уметник и мислилац, Никита Михалков представља визију државне изградње и друштвеног уређења Русије у 21. веку истиче се да „за просвећене конзервативце нација је – духовно и материјално јединство свих грађана Русије, културно-језичко заједништво народа који живе на њеној територији“ (Михалков, 2010). Са поновним избором Путина за председника Русије 2012. године на делу је реализација конзервативних идеја руске традиције законским пројектима.

Дакле, цивилизацијски елеменат руског геополитичког идентитета истиче, за разлику од западног, да универзалне (опште) вредности постоје. Управо тај принцип је од суштинског значаја за разумевање цивилизацијског карактера руског геополитичког идентитета. Из њега директно проистичу и карактеристике постојаности чврстих норми етике, права, хијерархије, колективитета, итд. које, са своје стране, одређују специфичност руског погледа на свет.

Евроазијство је практична геополитика Русије. Друго име евроазијства је мултиполарна геополитика. У геополитичкој теорији такође је Макиндер први исказао и анализирао геополитички идентитет телурукратског света. Савремена руска геополитичка школа тај идентитет узима као један од темеља руске геополитике (Перишић, 2014, 9–15).

Сложеност геополитичких односа Русије и Запада а тиме и њиховог сучељавања веома добро се уочава у идеолошкој сфери. Силазак социјализма са историјске сцене, почетком деведесетих година 20. века, и останак западног либерализма као јединог облика схватања развоја друштва, можда су једно време означили да свет иде у истом правцу – у правцу цивилизацијске, идејне једнообразности. Томе је погодовао и униполарни геополитички поредак који је истовремено настао. Међутим, цивилизацијска унификација и изједначавање света по обрасцу либерализма не успева. Управо се то види на примеру Русије, кој из своје цивилизацијске особености почиње да обнавља и развија сасвим супротну идеолошку матрицу, тј. конзервативизам у руским бојама.

Савремена појавност политике показује настојање, са стране Запада, да се либерализам шири и прикаже као једини исправан облик развоја друштва без обзира на различите цивилизацијске основе. Са друге стране, од Русије, настојање да се у вредносном смислу обнови и изгради руски конзервативизам, као и да се у другим деловима света подстакне развијање особености на темељима традиције.

Геополитички идентитет и оријентација Србије

Геополитички идентитети утичу и уоквиравају односе Русије и Запада и говоре о суштинској геополитичкој разлици између њих. Захваљујући њихо-

вим идентитетима, Русија и Запад (САД) нису само конкурентни, већ су и међусобно опоненти. С друге стране, примери Русије и Запада помажу Србији да препозна свој геополитички идентитет, тј. да сагледа: 1) који је номос простора изграђивао идентитет Србије, и 2) у којој су цивилизацијској матрици Србија и српски народ културно стасавали.

Оно што је сигурно јесте чињеница да не постоји ни једна нација или држава у Европи и свету која у себи садржи подједнако оба геополитичка идентитета, тј. коју су изграђивала оба номоса (земља и море). То је веома битно имајући у виду да се у медијском дискурсу Србија представља као двојни идентитет на који је утицао и Запад и Исток. Наука познаје чињеницу да све цивилизације утичу једна на другу, као што и руска цивилизација има доста елемената западне цивилизације, и обрнуто. Међутим, свака цивилизација је свој пут развоја износила уникатно и непоновљиво.

С тим у вези, извлаче се научно ничим поткрепљени закључци да Србија треба да буде подједнако опредељена и ка Западу и ка Русији. Као облик сарадње (економске, културне, итд.) то је пожељна оријентација једне земље, али као геополитичка оријентација то је немогуће постићи. Наука показује да су геополитички полови међусобно искључиви.

Ми можемо приметити да неке земље имају један геополитички идентитет али да припадају другој практичној геополитици, тј. геополитичком блоку који није израз њиховог геополитичког идентитета. Бжежински је такве земље означио као државе са „геополитичком жизофренијом“, наводећи пример Турске. Турска идентитетски припада телуократској цивилизацији коју је изграђивао номос земље, али је у својој практичној геополитици као чланица НАТО ушла у сферу Запада и атлантизма. Управо је Велика Британија још од друге половине 19. века, а посебно од краја Првог светског рата, усмеравала Турску ка савезништву са англосаксонском геополитиком, што је и успело под Ататурком. На тај начин је Турска одвојена од могућих континенталних савезништава са осталим силама копна (Русија, Иран).

Геополитичка шизофренија је последица основног геополитичког циља западне геополитике. То је разбијање јединства континенталних држава. Није позната геополитичка шизофренија где су државе таласократије у савезништву или под контролом евроазијске геополитике. То се најбоље види на примеру Немачке. Она чланством у НАТО и присуством 40000 америчких војника на својој територији припада атлантизму, иако је цивилизацијски и културно изграђивана од номоса земље и представља телуократски принцип. Макиндер је 1919. године поставио темељни циљ западне геополитике који цео 20. век егзистира и траје. То је не дозволити савезништво континенталних држава Немачке и Русије, тј. централне европске и централне евроазијске државе (Mackinder, 1996: 83–104), као и приступ Француске том савезништву, односно, коалицију на линији Париз – Берлин – Москва. С тим у вези, САД су у Немачкој под обликом денацификације увелико развијале либерализам као основну идеолошку матрицу.

Да бисмо квалитетно одговорили на питање какав је геополитички идентитет Србије и српског народа, тј. који је номос простора изграђивао српски културни и социјални амбијент и у којој цивилизацијској матрици – неопходно је сагледати геополитичко сучељавање англосаксонске (атлантистичке) геополитике са евроазијском (руском) геополитиком на простору Европе и последице по Србију и српски народ.

Срби и други народи у Србији по својој култури, религији, традицији, простору на коме живе, припадају копненој, односно, континенталној Европи. На том простору, сходно Шмиту, огледа се утицај номоса земље. Србија и српски простор се географски карактеришу фиксираношћу копна, са јасним природним границама, сталношћу комуникација, путева и непромењљивошћу географских и рељефних особености. Утицај мора је непостојећи, тако да се номос мора није конституисао на српском етничком простору. Такав простор је дао српском народу традиционални и конзервативни импулс у социјалној и културној сфери, као и хијерархичне и колективне идентитете. С друге стране, на том простору Срби су се почели формирати као део византијске цивилизације, а данас су они са осталим балканским народима њени наследници. То су неоспорне чињенице које се не могу одбацити. Сваки теоријски покушај представљања Срба и Србије као дела западне, таласократске цивилизације је погрешан и штетан.

Наравно, међу српском елитом током 19. и 20. века, као и данас, уз помоћ западних земаља и организација, постоји константан покушај да се Србија и Срби сместе у западне политичке и социјалне моделе. То је само проузроковавало катастрофалне последице.

Но, квалитетније сагледавање српског геополитичког идентитета добијамо ако посматрамо однос англосаксонске геополитике према Србији и српском народу, као и њено сучељавање са руском геополитиком на простору Европе које је имало утицаја на Србију. Наиме, однос Велике Британије према руској геополитици и свим континенталним земљама Европе говори да је британска таласократска геополитика Србију и српски народ сврставала у геополитички идентитет телурократије, у копнени принцип који треба сузбијати и недозвољавати да се обједини са осталим копненим нацијама и државама Европе. То је посредни, али јасан историјски и научно-геополитички доказ да је Србија телурократског, континенталног карактера.

Наиме, Велика Британија је у првој половини 20. века чинила све да геополитички разједини континенталне европске силе и државе. Радила је на расколу континенталне Европе.

Раскол између Европе и Русије је, дакле, класични британски, и касније амерички геополитички концепт познат под појмом санитарни кордон настао 1918. године. Њега је дефинисао енглески теоретичар Макиндер, а чини суштину атлантистичке геополитике у Европи од краја Првог светског рата до данас. Санитарни кордон или како је означен немачким ауторима – ђаволи појас (нем. Teufels Gürtel) обухвата Источну Европу, од Балтика до Јадрана. Представља појас који не сме бити под контролом ни континенталне Европе (Немачке) ни под контролом Русије. Појас омогућава вечити раскол између

Русије и Немачке, две телурократске силе чије би евентуално економско, војно и политичко повезивање заувек зауставило атлантистичке аспирације над управљањем и Европом и Евроазијом.

Између два светска рата земље које су чиниле санитарни кордон су биле под потпуном контролом Велике Британије (Пољска, Чехословачка, Краљевина Југославија) и једно време делимично Мађарска и Румунија. Совјетска Русија и Немачка нису имале утицаја (Петрановић, 1981; Калабић, 2012). Наиме, Британија је увидела да Србе треба везати за Хрвате и Словенце како би били одвојени од руског утицаја, али и од претензија да створе самосталну копнену државу, односно, било је потребно на крају Првог светског рата спречити тријумф Срба. То је добро исказао британски историчар Ситон Вотсон (Robert Seton-Watson): „Тријумф српске идеје има две мане. Прва је што та идеја не би могла бити остварена без рата, а друга мана је што би тријумф српске идеје означио победу источне над западном културом. То бих ја, као неко ко припада западној култури, сматрао великим неуспехом“ (Ломпар, 2012:47). Због тога су Срби онемогућени и контролисани стварањем југословенске заједнице која је тако постала геополитички тампон према немачкој и руској геополитици.

Британска геополитика није само разједињавала континентални простор Европе него и саме државе. Пример је српски етнички простор. Наиме, у предвечерје Другог светског рата преко кнеза Павла Британија је утицала да се образује Бановина Хрватска која је већ тада обухватила српске земље, а на основу које су комунистичке власти извршиле федералну поделу и стварање социјалистичке Хрватске.

После Другог светског рата, англо-америчка геополитика је изгубила санитарни кордон, јер су све земље биле у саставу совјетског блока. Међутим, санитарни кордон је замењен гвозденим завесом. Тиме је концепт постојања раскола у континенталној Европи и даље егзистирао блокирајући било какву могућност обједињавања Европе, тј. сарадњу Европе и Русије, Немачке и Русије.

Социјалистичка Југославија је на сличан начин играла улогу геополитичког тампона према Совјетском савезу као континенталној сили и тиме раскола Европе, с том разликом што је и даље под маском југословенства српски културни и етнички простор сузбијан, смањиван и разводњаван. Доминација других народа, пре свега Хрвата је била на делу. У прилог томе, југословенска идеја је, као саставни део западне геополитике, геноцид над Србима у НДХ маргинализовала и сакрила је одговорност под лажном симетријом усташа и четника (Ломпар, 2012).

Англо-америчка геополитика, деведесетих година прошлог века, прави заокрет и одбацује идеју југословенства. Прво, Југославија губи своју геополитичку функцију тампон зоне нестанком Совјетског савеза. Друго, крајем осамдесетих година у Србији и делу српске елите идеја југословенства се не одбацује али еволуира у југословенску идеју која је требала да уважава српски положај и националне интересе. Дакле, нестанак континенталне империје (СССР), а пре свега ново схватање српске елите о потреби обједињења српског етничког простора су утицали на атлантске геополитичаре да то схвате као

велику могућност образовања новог геополитичког континентализма у српским границама на Балкану. Императив атлантизма био је у заустављању такве реалне опције, односно, онемогућавање артикулације српског континенталног геополитичког идентитета.

На европском нивоу, нестанком Совјетског Савеза, нестаје и гвоздена завеса, али није нестала идеја раскола. Америчка геополитика наставља са покушајима да се обнови санитарни кордон који ће и даље вршити улогу раскола, односно обухватати оне земље Источне Европе које, иако су формално чланице ЕУ – у суштини своју политику регулишу у складу са интересима САД а не водећих држава у Европи. Тако појам санитарног кордона 2003. година добија термин Нова Европа (енгл. New Europe) (Rumsfeld, 2011: 444). Земље Нове Европе, које су као чланице ЕУ највише усмерене ка САД и практично испуњавају атлантистички концепт одвајања континенталне Русије и континенталне Европе, су Пољска, Балтичке земље, Румунија, Чешка, Словачка и Бугарска.

Србији и српском етничком простору одређена је судбина фрагментисања, па тек са довршетком тог процеса Србија би се уклопила у Нову Европу супростављену Русији.

*

Према томе, Србија и Срби су током 20. века били саставни део англосаксонске геополитике без обзира на српски геополитички идентитет који је јасно континенталан и анти-англосаксонски. Но, то није донело никакву геополитичку добит, већ само штету и страдање. Тако је било за време време Карађорђевића у Краљевини Југославији, тако и за време социјалистичке Југославије.

На бившем југословенском простору интересе Запада обележава хрватска доминација. Када се хрватска политика усмери према Србима, она на Западу има подршку, јер је усмерена ка онемогућавању артикулисања српске геополитике. Хрватска политика Западу „обезбеђује несметан продор ка шизматичким крајевима православља, ка неутрализацији потенцијалног руског утицаја“ (Ломпар, 2012). За то време српски културни идентитет се разводнио у југословенски, етнички/копнени простор српског народа као основни темељ за изградњу номоса простора (номоса земље) је фрагментисан и припао је другим државама у којима је на делу негација српске културе. Због тога се ни српски геополитички идентитет није успео афирмисати. Тиме су створени услови да до данас Србија и Срби немају ни јасно дефинисану геополитику, односно, геополитичку амбицију, циљеве и праксу.

На крају овог рада постављамо питање – у условима јасног постојања, речено по Ломпару, „духа самопорицања“ великог дела српске елите, која је постала западно либерална, у условима недостатка српског становишта у самој Србији, да ли је могуће изградити српску геополитику на основама њеног телурократског, дакле, континенталног геополитичког идентитета? Да ли је српска елита способна да коначно веже свој континентални геополитички идентитет са континенталним идентитетом руске евроазијске геополитике?

Литература:

1. Venier, Pascal (2004): "The Geographical Pivot of History and Early 20th Century Geopolitical Culture", *Geographical Journal*, vol. 170, no 4, pp. 330-336.
2. Гризлов, Борис (2010): „Идеология российского консерватизма – это идеология заботы обо всех гражданах страны“, излагање на конгресу Јединствене Русије у оквиру прве тематске целине «Идеология и программный документ».: http://agul.etnosmi.ru/one_stat.php?id=7030
3. Dugin, Aleksandar (2004), *Osnovi geopolitike I*, Ekopres, Zrenjanin.
4. Zinovjev, Aleksandar (2002): *Zapad, Naš dom*, Beograd.
5. Kalabić, Radovan (2012): *Ravnogorski venac Subjel*, Beograd, autorsko izdanje.
6. Laš, Kristofer (1996): *Pobuna elita*, Svetovi, Novi Sad.
7. Lompar, Milo (2012): *Duh samoporicanja, treće izdanje*, Orpheus, Beograd.
8. Mackinder, Halford (1996): *Democratic Ideals and Reality: A Study in the Politics of Reconstruction*, Washington, DC: National Defence University Press, 1996. http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/139619/ipublicationdocument_singledocument/eda9e313-7e1b-41f3-a9d7-44b84da4ae5f/en/1942_Democratic_Ideals_Reality.pdf
9. Markov, Sergej (2010): izlaganje politikologa na 11. kongresu partije Jedinstvene Rusije, <http://edinros.ru/er/text.shtml?10/9148,110031>
10. Михалков, Никита (2010): *Право и Правда – Манифест Просвещенного Консерватизма*, Москва, <http://www.polit.ru/article/2010/10/26/manifest/>; <http://www.polit.ru/kino/2010/10/26/manifest.html>
11. Perišić, Srđan (2014): „Geopolitičko usmerenje spoljne politike Rusije“, *Vojno delo*, br: leto 2014, Beograd.
12. Schmitt, Carl (1991): „Die planetarische Spannung zwischen Ost und West und der Gegensatz von Land und Meer“ (1959), *Schmittiana III*, Bruxelles, pp. 19–44
13. Petranović, Branko (1981): *Istorija Jugoslavije 1918-1978*, Nolit, Beograd.
14. Rumsfeld, Donald (2011): *Known and Unknown: A Memoir*, Penguin Group, New York.
15. Trubeckoj, Nikolaj (2004): *Evropa i čovečanstvo*, Logos, Beograd.
16. Hantington, Semjuel (2000): *Sukob civilizacija i preoblikovanje svetskog poretka*, CID Podgorica i Romanov Banja Luka.

The geopolitical orientation Serbia: the need to define

Summary: The author deals in the first part of the text with the issue of the geopolitical identity which makes a ground in building a safe geopolitical state, i.e. state geopolitical ambitions, goals and practice in regional and inter-state relationships. There are three basic elements of a geopolitical identity (influenced by environment, civilization, predominating ideology) based on the example of Russia and the USA, in other words – on the example of a geopolitical Euroasianism and Atlanticism.

In the other part of the text the geopolitical identity of Serbia is perceived within the context of the Atlanticism confronting the Euroasian politics, but also within a context of lack of a sufficiently defined Serbian practical geopolitics. During the 20th century, the Yugoslav idea, Serbia and Serbian ethnic area had been controlled by the Anglo-American geopolitics. It did not bring a single geopolitical gain, but the fragmentation of ethnic area as a key element for the articulation of Serbian geopolitics.

Key words: Geopolitics, Atlanticism, Euroasianism, Serbia, Russia, the West, geopolitical Orientation, civilization, land (country), the see